

Ο ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

...ή αν και αυτά
τά εβάρθης, να τον Έρωτοκρίτον.
"Όσον για μένα, αν και ένατον φοραίς
τόν ηκουσα, και πάλιν τόν ακούω. "Α,
μά τί άφαιτος, τί ψυχοποννητικός,
Θεέ μου, είναι τοίστος ο Έρωτοκρίτος.
(Δ. Ν. Βερναρδάκη. Εύφρο-
σύνη πρ. Β' σκηνή Α'.)

"Οχι μονάχα άφαιτος και ψυχοποννητικός" μά και άντρειωμένο και γεμάτο ζωή και φρεσκάδα μάς πα-
ρουσίασε το έθνικό αυτό ποίημα ο κ. Σωτηριάδης
στη διαλέξη, που μάς έκανε στο "Ωδείο την περα-
σμένη Δευτέρα. Είταν λαμπρή ή ιδέα του συναδέρ-
φου μας «Monde Hellénique» στη σειρά των
διαλέξεων, που άργάνωσε αυτόν το χειμώνα στο
"Ωδείο, να περιλάβη και τον Έρωτοκρίτο και να
τόν άναθήσει στον κ. Σωτηριάδη. Τώρα, με τη
Γλωσσική Αναγέννηση, ο «Έρωτοκρίτος», ο παρα-
μελημένος στην καθαρολογία της περασμένης έπο-
χής, από τους γραμματισμένους, δεν μπορεί παρά
να ξαναδιαβαστή και να ξαναμελετηθή, και ποίος
καλήτερα από τον κ. Σωτηριάδη, που έχει μέσα του
τη μάθηση και την ποίηση, τόσο άρμονικά ζευγα-
ρωμένες, μπορούσε να μάς βοηθήσει και να μάς φω-
τίσει;

Σ' εκείνο που κυρίως ο κ. Σωτηριάδης τράβηξε
την προσοχή μας, κ' εκεί νομίζουμε βρισκείται ή με-
γάλη πρωτοτυπία της μελέτης του, είναι πως ο
Έρωτοκρίτος, αν κι ατ' όξω δείχνει κάποια Φράγ-
κική επίδραση, μέσα του όμως, δηλ. στην ψυχολο-
γία, τα αίσθηματα, το φέρισμα των προσώπων είναι
όσο μπορεί Ρωμαϊκός και γι' αυτό είχε γίνει τόσο
αγαπητός σ' όλες τις τάξεις του Γένους.

Το μόνο παράπονο που έχομε—δι ξέρομε αν
φταίη ο κ. Σωτηριάδης ή ο Monde Hellénique
—είναι που ένα τέτοιο θέμα περιορίστηκε σ' μια
μονάχα διάλεξη. "Ίσως γι' αυτό άναγκάστηκε ο
δμιλητής να διαβάσει την διμιλία του κ' "Ίσως γι'
αυτό δεν είτανε τόσο ζωντανή, κυρίως στη γλώσσα
όσο εκείνη που χαρήκαμε πέρσι στον Παρ-ασσό σά
μας μίλησε για το Μιναντρο Μόλον τουτο, ως μή
παραπονοιάσαστε, αφού μάς έκανε τέτοια άφαιτα
είσαγωγή στο ποίημα αυτό, τόσο σοφά και με ίστο-
ρική ακρίβεια ζυγαφισμένη και τέτοια τεχνική
ανάλυση—αν και λίγο σύντομη—των ωραιωτέρων
μερών του.

"Όσοι δεν είχαν την εύτυχία ν' άκούσουν τη
διάλεξη του κ. Σωτηριάδη, θα τη διαβάσουν στα
Παναθήναια, όπου, καθώς καταλαβαίνουμε, τυπώ-
νεται. Μαζή μ' αυτή τη μελέτη, τους συστήνουμε
και το βιβλίο του κ. Α. Γιάνναρη «Περί Έρωτοκρί-
του και του πεικτού αυτού» και τη β.βλιοκρισία
που δημοσίεψε γι' αυτό στην «Εβδομάδα» του
1889 (Ιούνιος) ο κ. Ι. Δαμαβέργης με κάτι χαρι-
τωμένα ανέκδοτα, καθώς και κριτική γλωσσικά παρα-
τηρήματα στα Essais de Grammaire Neo-
Grecque του Ψυχάρη.

Δ Π Π.

του σκέψη ήταν να τρέξει να βιάσει το άτιμαστό
να διορθώσει το κακό. Μά το έργο δεν είναι τόσο
εύκολο όσο ή σκέψη. Ο Θώμος Κρανιάς τόξερε και
σ' αυτό ξεχώριζε από τη γυναικαδέρφη του. Οί
φούριες δεν του άρεζαν κ' οί βίες κ' οί φοβέρες
ήξερε πως δεν πιανουν τόπο σ' ετούτη την περί-
σταση. Πρώτα έλειπε ο άνθρωπος που θά τις έκανε.
Νταλματζίδες και τσολιάδες είχαν τα βουνά του
τόπου του, άλλο καλό, μά ποίος θα πάγαινε να
τους βρή; "Η μή θα του τους έστειλε ο ξαδερφός
του; "Εκείνος, απ' τον καιρό που καταργήθηκαν τα
έπαρχεία και δι μπορούσε να τόν έχη πιά στην
πόλη κοντά στον ποταμό, τόν άφισε γραμματικό
έκεί στο λασπότοπο της Θεσσαλίας. Το μέτροσε
λοιπόν το πράμα έτσι κι άλλως κ' είδε πως δεν
του μένει άλλο απ' τον καλό τόν τρόπο. "Η πρώτη
σκέψη του ήταν πάλι νάρθη στην κούλια μόνος του
και μ' όλη τη ντροπή που του έρχονταν από τόν
κόσμο κι από τους γνωρίμους του στην πόλη, θα
τάπορσάιζε, αν ή γυναικαδέρφη του δεν έβγαине

Ο "ΝΟΥΜΑΣ,"

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Για την "Αθήνα Δρ. 8.— Για τις "Επαρχίες Δρ. 7
Για το "Εξωτερικό Δρ. 10.

Για τις επαρχίες δεχόμαστε και τρίμηνες (2 Δρ. την τρι-
μήνα) συνδρομές.

Κανένας δε γράφεται συνδρομητής ά δε στείλει μπροστά
τη συνδρομή του.

10 λεφτά το φύλλο λεφτά 10

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στα κισόκια (Σύνταγμα, "Ομόνοια
"Εθν. Τράπεζα "Υπ. Οικονομικών, Σταθμός Τροχίό-
δρομου ("Ακαδημία), Βουλή, Σταθμός υπόγειου Σιδη-
ρόδρομου "Ομόνοια), στα βιβλιοπωλεία "Εστίας" Γ.
Κολάρου και Σακέτου (άντικρυ στη Βουλή).

Στην Κέρκυρα, Πάτρα και Βόλο, στα Πραχτο-
ρεία των "Εφημερίδων.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

"Αποκριάτικη Βουλή—Τά λαϊκά ξυπνητήρια
—Τρέμετε, μαλλιαροί!

ΘΑΧΟΥΜΕ λοιπόν και Βουλή, κι αποκριάτικα μάλι-
στα, και τοτο το καλό θάν το χρωστάμε στον κ. Ράλλη
που χάλασε τόν κόσμο όσο να καταφέρει τόν κ. Θεοτόκη,
νάν τη "αυτοκατέσει μίαν όρ' άρχύτερα, πριν περάσουν ο
"Αποκριές.

Ν' αποπνεύμαμε δίχως Βουλή θα είτανε δλέθριο κ'
έπρεπε με κάθε μέσο, άκόμα και με συλλαλητήρια, να τόν
εξφύγομε ένα τέτοιο μεγάλο κίνδυνο. "Α συλλογιστά να-
νείς, μά στα σοβαρά, πόσα καλή έκαμε σά τοτο τόν τόπο ή
Βουλή, συγκινείται τρομερά με την έπιμονή του κ. Ράλλη
και θαμάζει τους έθνικούς πατέρες που τάπορσίζουμε, μες
στην καρδιά του χειμώνα, να κουβαληθούν έδώ από τις
επαρχίες τους για να διασκεδάσουν τόν κόσμο με τις άτέλιω-
τες και κούφρες παρλάτες τους.

Τόσα γλέντια μαζί μαζί, "Αποκριά, Βουλή κλπ. πως θα
τά βαστάξουμε;

*

ΦΟΒΕΡΙΣΕ άκόμα ο κ. Ράλλης πως αν δεν πειστεί ο
κ. Προθυπουργός να συγκλέσει τη Βουλή, «θα μεταφέρει,
τόν άγώνα εκτός της αίθουσας της Βουλής» και θα πασι-
σει με συλλαλητήρια, ίσως και με κουμπούρες, να πιτύχει
το σκοπό του.

Είναι να κλαίει και να δέρνεται κανείς στα συλλογιέ-
ται πως ο λαός μας κυλιέται σ' τέτια πολιτική σκλαβιά
ώστε να μπορεί ο κάθε κ. Ράλλης νάν τον σώσει από τη
μύτη και νάν τον μεταχειρίζεται ως όπλο για τους κομ-
ματικούς του τούς σκοπούς.

Για να πάψει να μιλάει έτσι ταπεινωτικά ο κ. Ράλλης,
για το λαό, πρέπει πρώτα ο λαός να ξυπνήσει. Μά τα

στο μεταξύ με την άπαίτηση νάρθη να πάρη τα
παιδιά μαζί του, ή το ελάχιστο τη ν-τροπιασμένη.
Αυτού ήταν που τάμπλεξε ο Θώμος Κρανιάς.
Αυτό δεν ήταν δυνατό να γίνη με κανέναν τρόπο.
Γιατί: "Ίσα ίσα το γιατί αυτό ήθελε να ξεφύγη
"Ανάθεμα τη ώρα μόνος που άπορσάισε να χωριστή
απ' τη μακαρίτισσα, έλεγε με πύνο υέσα του και
για να μή σπαζή το κεφάλι του να βρίσκη άφορμές
και δικαιολογίες, άπάντησε πως θάρθη χμέσως έταν
το έπιτρέψη ή "Υπερέτα. Για "αναπαψη όμως
σύνωρα και τη συνείδησή του, έπικσε κ' έγραψε και
στο πατέρα του νέου που άπάτησε την κόρη του,
ένα γράμμα γεμάτο αξιοπρέπεια άρχοντική και πα-
τρική άγανάκτηση. Δεν έφινε άμφιβολία καμμία
στο μέλλοντα συμπέθερό του πως από μέρες του
αυτός, ο Θώμος Κρανιάς, θαρούσε σάν τελειωμένο
το συνοικέσιο. Ο παρλής μακαλής πάλι, όχι λι-
γότερο αξιοπρεπής από τόν πρώην έπαρχό του, βιά-
στηκε να τόν βεβαιώση με μια σύντομη άπάντηση
πως κι αυτός είναι το ίδιο άγαναχτισμένος με το
άδίκημα του γιου του και πως του έγραψε να
τρέξει να το διορθώση. Κ' έτσι άλλαχτηκαν δυό

ξυπνητήρια, φαίνεται, άκόμα δεν κουρντιστήκανε. Μπορεί
και να μην παραγγελλήκανε άκόμα

*

ΜΑΣ βεβαίως ο φίλος βουλευτής κ. Καβαλιεράτος πως
θα ξαναφέρει στη Βουλή το Γλωσσικό ζήτημα. Γού κάκου,
σά φίλοι, του συστήταμε, και του το υποδείχμαε μάλιστα,
πως δεν τονε συμφέρει ή ξανακάνει ένα τέτοιο χωρατό. Ο
κ. βουλευτής μάς άπεεινολόγησε, λούζοντάς μας μ' ένα κο-
ροδοφτικό χαμόγελο, και μάς δήλωσε πως ή άπόφασή του
είναι όριστική και τελεσίδικη.

Πολυκαλά. "Ας κήμει το κέφι του, με ζημιά πάντα
της καθαρεύουσας που διαφεντεύει, αφού από την άλλη
συζήτηση που άνοιξε τις προάλλες στη Βουλή, ωφέλησε
σημαντικά τόν άγώνα μας. Εάν του συστήσομε όμως κα-
κάτι, γιατί το άπαπούμε, και καλά θα νάνει να μάς άκού-
σει. "Όταν τις προάλλες μίλησε στη Βουλή για το Γλωσ-
σικό ζήτημα υποδείχθηκε πως είχε διαβάσει μοναχά το
βιβλίο της κ. "Αλ. Παπαμόσχου, που είχε στείλει και τά-
γοράσανε, την παραμονή της συζήτησης, από τα γραφεία
του Νουμά. Τώρα που θα ξαναμιλήσει πρέπει να πηρου-
σιαστεί στη Βουλή κάπως πιο μελετημένος, και μες εί-
μαστε προθυμότεροι νάν τονε συντρέξουμε δανείζοντάς τον
όλα τα σχετικά βιβλία. "Ας στείλει, δια θέλει, νάν τα
ζητήσει στα γραφεία μας.

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ

Για όσους μελετούνε στον τόπο μας τα θεα-
τρικά, δά θα είναι βέβαια άγνωστο πως τα σκηνακά
έργα δεν κάνουν την ίδια έντύπωση σ' όσους άπο-
τελούνε το κοινό που τα παρακολουθεί. Μιά σύχιση
θ' άπαντήση κανείς στις γνώμες, σύχιση που άφορμή
της έχει χίλια έξωτερικά κ' έπιπόλαια αίσθηματα.
Την κρίση που αναβρύζει από το μέσα άνθρωπο,
από τα βαθιά της ψυχής, από το διάφανο καθρέφτη
της έσωτερικότητας, άδικα θα τηνε γυρέψουμε.

Μιά κυρία ή ένας κύριος του κόσμου θα δείξη
πως συγκινείται από μία έρωτική ιστορία που ξε-
τυλίγεται άπάνου στη σκηνή. "Η τέτοια συγκίνηση
θα είναι άποτέλεσμα της χοντρής ύποθεσης του
δραμάτου. Τα παθήματα του ήρωα ή της ήρωϊνας,
που δεν μπορούν ν' άποχτήσουν το ποθούμενο, θα
φέρουν ίσως και τα δάκρυα στα μάτια. Μά κάτου
απ' αυτό, πίσω του, βαθιά του, μακριά του τίποτα
δεν θα γυρέψουμε να βρούμε. Τα χτυπητά και τα
φανόμενα μόνο.

Ο συγγραφέας παρασταίνοντας την άπλη ζωή,
θέλει να μιλήση με τα στενά για τα πλατειά, με
τα μικρά για τα μεγάλα, με τα τωρινά για τα
μελλούμενα, με τα αύριανά για τα σημερνά, με

τρία γράμματα εύγενικά και φιλικά κι απ' τα δυό-
μέρη κ' ή ύπόθεση έμεινε να μιληθή προφορικά όταν
άνταμωθούν με το καλό. Μά μια απ' το φοβο μήν
του βγή ξανά ή γυναικαδέρφη με την άπαίτηση να
πάη τάφρανα μαζί του, μια γιατί δεν ήταν πρό-
χειρα κάθε στιγμή τα χρήματα για το ταξίδι,
τούτο όλο κι αναβάλλονταν. Κι άποφασίστηκε να
γίνη τη λαμπρή αυτή, όταν περισσότερα "κατι λια-
νώματα από μία ύπερσαική περιόδεα κι όταν πιά
νόμιζε πως στην κούλια κρύωσε το πράγμα και πως
ή άρχόντισσα απ' το χωριό συνήθισε με τη νέα κα-
τάσταση. Και καθώς είδαμε ή στερνή δεν τόν ενό-
χλησε, όσο κι αν τρώγονταν κι άγαναχτούσε με α
της. Ο παρλής μακαλής πάλι, άμα τόν είδε
που ήρθε, θυμήθηκε λαμπριάτικα κάποιους παλιούς
χρεοφειλότες του ένα γύρο στα χωριά και χαθήκε
απ' την πόλη. Κ' έτσι ο Θώμος Κρανιάς πίστεψε
πως θα φάνε ή τυυχία τάρνι στην κούλια του, θα
θυμηθή με συντριβή καρδιάς τη μακαρίτισσα και
μ' άναγκυμένη τη συνείδηση πως ξεπλήρωσε το
πατρικό του χρέος στέρφρανα, θα γυίτη πάλι
σταλλά του καθήκοντα στο λασπότοπο που τόν
άφισε ο ξαδερφός του να κολλήση.

("Ακολουθεί)

τὴν πραγματικότητα γιὰ τὴν ποίησιν μὲ τὴν ποίησιν γιὰ τὴν πραγματικότητα. Γιὰ νὰ τὰ νοιώσῃ αὐτὰ ὁ θεατὴς, νὰ κολληθῇ μέσα στὴν ἰδέαν τοῦ ἔργου, νὰ τὰ δαῖξῃ, νὰ τὰ κοιτάξῃ, νὰ τὰ ψάξῃ, νὰ τὰ κρατήσῃ, νὰ τὰ ἀπολάβῃ, πρέπει νὰ εἶναι ἐσωτερικὰ ὁμοῖος. Τὸ ἴδιο ποὺ λέγαμε σὲ περασμένο μας σημεῖωμα καὶ γιὰ τὸ συγγραφεὴ τὴν ὥραν ποὺ θ' ἀδραξῇ γιὰ νὰ πλάσῃ τὸ δημιουργικὸν του. Ἡ σημερινή μας κοινωνικὴ ζωὴ ἴσα ἴσα δουλεύει γιὰ νὰ χαλάσῃ τὴν τέτοια ἀρετὴ. Ἐσωτερικὰ ἀγνός ποιὸς θὰ μπόρῃ νὰ κρατηθῇ σὲ μιὰ τέτοια συμπεριφορὰ κλωτῶν; Τὸ ψυχόρμητο τῆς ἐπικράτειας μέσα σὲ μιὰ κοινωνία θεμελιωμένη στὴν παντοδυναμία τοῦ ψεύτικου, τοῦ χυπητοῦ καὶ τοῦ λαμπεροῦ, σὲ ὕψος σὲ βάθος καὶ σὲ πλάτη, φέρνει τὸν καθημερινὸ πόλεμον τῆς ζωῆς σ' ἓνα ἴδιωμα τόσο χυμῶδες, τόσο θαλόν, τόσο μολεμένο ποὺ κάθε ἐσωτερικότητα στὸν ἀνθρώπον ξεφτιλίζεται, χάνεται καὶ πάει. Γιατὶ καταντᾷ καὶ αὐτὴ νὰ ντυθῇ, μὲ τὰ τρία λεγόμενα σημάδια τῆς περιουκλωσίας μας.

*

Ἔτσι λοιπὸν τὸ κοινὸ μας ὄμα βρῆ μπροστά τοῦ ἔργου ποὺ ν' ἀπαιτῇ μιὰ τέτοια ἐνέργεια ἀπὸ τὸ μέσα ἄνθρωπον γιὰ νὰ τοῦ δοθῇ ἀλλακτικὰ, — στανματῶν, πτωδωρμιάζει, ἀδικαρεῖ, δὲ νοιώθει, χτυπᾷ.

Τὰ ἔργα ποὺ τὸ συγκινεῖ, θέλει νὰ εἶναι δραματικά. Αἰγὸς ἔρωτας, μιὰ στυμὴ ἀδυναμίας, ἓνα κλαμα πεισματικὸ, ἓνα γέλοιο περμένο, κάτι ἀπὸ τὰ κρυφά, καὶ ἀπὸ τὰ πρόστυχα, καὶ ἀπὸ τὰ γαργαλιστικὰ. Κι αὐτὰ πάντα μὲ τὸ μαγαδι τῆς λεγόμενης λεπτότητας, ποὺ ὅλα τὰ ἐξαγνίζει!

Μπροστὰ ἡ δρεξὴ τοῦ κοινοῦ καὶ πίσω ἡ βιομηχανία μὲ τὴ μάσκα τῆς Τέχνης. Ἐπιτυχία, ἀποθέωση, ἐξουχότητα.

Τί ἄλλο ἔχει νὰ πιθυμῇ ἓνας σημερινὸς συγγραφεὴς;...

Βλέπουμε ἔργα ποὺ θέλουν νὰ κλείουν μέσα τους τὸ ὄρατον, διχως καλὰ καλὰ ἀκόμα νὰ ἔχῃ ζε διαλυθῇ ἀντικειμενικὰ τί εἶναι ἀληθινὰ αὐτὸ τὸ ὄρατον. Καὶ πίσω ἀπὸ τὸ ὄρατον κρύβεται μιὰ στέρφα ἀδυναμία, μιὰ παθολογικὴ ἰδεολογία, ἓνας ξεθυμασμένος ρωμαντισμός. Θέλει νὰ συγκινήσῃ ὁ συγγραφεὴς. Μὰ πὼς νὰ τὸ κάμῃ αὐτὸ ἀφοῦ μέσα του καὶ μέσα στὸ κοινὸ ποὺ βλέπει, καμιά δύναμη ταρραχτική, καμιά καινούρια ὁρμή δὲν μπορεῖ νὰ φωλιάσῃ;

*

Καὶ ὅμως τὰ τέτοια ἔργα φαίνεται πὼς κάνουν ἐντύπωση. Ἡ δημοσιογραφία, ὅπως τὸ ζηγῆσαμε στὸ περασμένο μας ἀρθρον, τ' ἀγκαλιάζει καὶ τὰ ὑψώνει. Δημιουργεῖται ἔτσι μιὰ ἀτμοσφαιρὰ ἀνάξου θεμασμοῦ, ποὺ σκορπάζει μιὰ τύφλα σ' ὅσους θέλουν νὰ κοιτάξουν, νὰ ψάξουν γιὰ νὰ βροῦνε σὲ ποιά μεριά στέκεται τὸ θέατρο σήμερα, σὲ ποιά γίς πατάει.

Λοιπὸν δὲν ὑπάρχουν ἄνθρωποι, δὲν ὑπάρχει κοινὸ ποὺ νὰ νοιώθῃ τὸν ψεύτικον κενὸ ποὺ ἀδίνει ἡ θεατρικὴ τέχνη μας; Δυστυχῶς ἔτσι φαίνεται.

Ἐπάρχει ὅμως μιὰ ἀρνηση, μιὰ ἀντίδραση, μιὰ ἀπαρτήρητη ἀδιαφορία, ἓνα κρύφιο χτύπημα, καὶ μάλιστα ἀπὸ κεῖ ποὺ δὲν τὸ περιμένει κανεὶς.

Τὴ «Θεοδώρα» τοῦ κ. Τσοκόπουλου, — γιὰ νὰ πάρουμε ἓνα ἔργο ποὺ ἡ βιομηχανικὴ τοῦ στέρφα ψυχὴ φαίνεται καθαρά, ἀμείως καὶ ἀναμφισβήτητα σὲ ὅποιον τὸ κοιτάξῃ καλὰ — τὴν εἶδαμε στὸ «Βασιλικὸ Θέατρο» δύο φορές τὸν περασμένο χειμῶνα ποὺ παίχτηκε. Τὴν πρώτη φορὰ στὴν «πλατεία» γύρω ἀπὸ τὴν «καλὴ κοινωνία» ποὺ τρέχει στὴς

πρῶτες παρατάσσες. Ὅλοι παρακολουθοῦσαν μὲ μιὰ σφοδρότητα ποὺ νομίζε κανεὶς πὼς ἤθελαν νὰ μπόρουν γιὰ καλὰ, στὰ δύσκολα καὶ βαθιὰ νοήματα τοῦ συγγραφεῆ. Τὰ βιομηχανικὰ κόλπα ἔχον ὅσον δὲν τὰ νοιώθαιε μὰ τὰ παίρνανε γιὰ σπουδαῖα πράματα καὶ τὰ χροκοτούσαν. Τὸ ἴδιο καὶ τὰ χοντρά λόγια, τίς μεγάλες πεπαρδέλες, τοὺς ξιθωροὺς ποιητισμούς.

Τὴν ἄλλη φορὰ στὸ «δεύτερον ἐξώστη» γύρω ἀπὸ φοιτητάδες ἐπαρχιώτες, ἐμπορευπάλληλους, ὑπαξιωματικούς κ.λ.π. Ἡ διαρρὰ τῆς ἀντίληψης τρανὴ. Νοιώθαιε πὼς ὅτι γινόνταν ἐκεῖ κάτω στὸ πάλκο, δὲν εἴτανε τίποτ' ἄλλο ἀπὸ σκηνοθετικὰς ἀνοησίες. Κοροῖδεύανε, καλαμπούριζαν, σιγοκοινοβούλευσαν. Ἀδύνατο ἡ προσοχὴ τοῦ νὰ τραβηχθῇ. Στῆς δευτέρας πράξης τὴν παύσα καὶ τὸ προσκύνημα τῶν βασιλιάδων, ποὺ ἡ πλατεία τὸ χροκοτότησε, αὐτοὶ γελοῦσαν.

Τί σημαίνει αὐτὸ; Πὼς τὸ ἔργο ἀπότυχε; Κάθε ἄλλο. Αὐτοὶ δὲν εἶναι κοινὸ, καὶ ἂν εἶναι δὲν ἀκούγονται.

*

Τὶς ἴδιες παρατηρήσεις κάναμε καὶ στὰ καλοκαίρικα θέατρα. Ὅπου κοσμάκης, ἔβριε κανεὶς μιὰ θολή, ἀταχτη, τρεκλισμένη ἀντίληψη, μιὰ πάντα ἀλλοιώτικη — κι αὐτὸ εἶναι τὸ σπουδαῖον — ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν τῆς «καλῆς κοινωνίας».

Δὲ θέλουμε βέβαια νὰ ποῦμε πὼς ὁ πολὺς κόσμος νοιώθει ἀπὸ θέατρο. Μὰ θέλουμε νὰ δείξουμε πὼς καταλαβαίνει πάντα περισσότερον ἀπὸ Τέχνην, ἐστῶντας καὶ ἀσυνείδητα, ὁ περισσότερον ἀμόρφωτος μὰ ἀγνότερος στὴν ψυχὴ, καὶ ἀκόμα νὰ φέρουμε τὴν προσοχὴ σ' ὅσους ἐνδιαφέρονται γι' αὐτὰ, ἐκεῖ ποὺ πρέπει νὰ ζητηθῇ ἡ πρώτη εἴλη τῆς ποθομένης ἀναγέννησης τοῦ θεατρικοῦ κοινοῦ.

Δὲν ἔχει καμιά σημασία τὸ πὼς τὸ πολὺ κοινὸ γιομίζει τὰ θέατρα ποὺ παίζονται τὰ πρόστυχα καὶ χοντρά ἔργα, οἱ διάφορες ἐπιθεώρησεις καὶ τὰ ἄλλα ἀλαφρά. Ἐκεῖ δὲ μαζεύεται κυριολεκτικὰ ὁ «κοσμάκης» ὁ «λαός», μὰ ὅσοι θέλουν νὰ μιμνηθῶν τὴν «καλὴν κοινωνία» ἢ θέρουνε τὰ ἰδιαιδικὰ τῆς, ἢ καὶ ἂν μαζεύεται βρῖσκαται στὴν πρωτόγονη πνευματικὴ τοῦ κατὰστασι γιὰτὶ κανεὶς δὲ φρόντισε νὰ τοῦ δώσῃ τὴν ἀπαιτούμενη μόρφωση.

Εἶναι ἓνα ὕλικο ἀπλάστο ὁ λαὸς μας, ποὺ χάνεται ἄδικα καὶ σπαταλεῖται κάθε πνευματικὴ τοῦ δύναμη, ὅμως ὕλικο πρώτης γραμμῆς, ποὺ τὴ χρησιμότητά του στὴν θεατρικὴν μας Τέχνην θὰ ζητήσουμε στὸ κατοπινὸν μας ἀρθρον «Λαϊκὸν θέατρο».

Ὅσο γιὰ τὴν ὥραν στὸ «σημερινὸν μαζὲν ἐπίσημον θεατρικὸν κοινόν, τὴν κρίσιν ποὺ ἀναβρῖζει ἀπὸ τὸ μέσα ἄνθρωπον, ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς, ἀπὸ τὸ διάφανον καθρέφτη τῆς ἐσωτερικότητος, ἄδικα θὰ τὴν γυρίσουμε.

Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΞΩ ΚΟΣΜΟ

Η ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Θυμάστε κάποιους ὥραίους στίχους ἀπὸ τὸν «Ὀρκε» τοῦ Μαρκοῦ γιὰ τὴ γῆ ποὺ δείχνει στὸν ἥλιον, μέσ' ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς,

«Δὲν ἀσπάζει τὰ σπλάχνα τῆς βαθιὰ βαθιὰ τὰ σπλάνα,
Ἐδῶ χροσάφι ἀπάρθενον καὶ ἐκεῖ καθάρια βροχὴ;

Οἱ στίχοι τοῦτοι μοῦ ἔρχονται στὸ νοῦ τώρα ποὺ βλέπω τὸ λόγο ποὺ γίνετα γιὰ τὸ καινούριον ποίημα τοῦ Ἰταλοῦ ποιητῆ Pascoli, ὕστερον ἀπὸ τὸν ἐξολοθρευτὴ σεισμὸ τῆς Σικελίας. Σὲν τὸ χρυ-

σαφι τὸ ἀπάρθενον καὶ σὲν τὴν καθάρια βροχὴ προβάλλει στὴ φαντασίᾳ μου τὸ ἔργο τοῦ Ἰταλοῦ ποιητῆ ποὺ εἶναι μαζί μὲ τὸ Δανούντσι οὗ πὸς μεγάλος τραγουδιστὴς τῆς πατρίδας του, ἀφοῦ πέθανε ὁ «αρνούτσος». Οἱ θαυμαστὲς τοῦ μάλιστα τότε βάζουν καὶ πὸς ἀπάντι ἀπὸ τὸν ποιητὴ τῶν «Ἐγκωμίων» καὶ τοῦ «Κραβιού». Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ὁ τεχνίτης τῶν Poemetti ζῇ τόσο ἡσυχὰ καὶ ἀθόρυβα, ὅσο παλαῖα καὶ πολυθρόνα ὁ ξακουστός συναδερφός του. Εἶναι καθηγητὴς τῆς Λατινικῆς σὲ κάποιο πανεπιστήμιον ἢ σὲ γυμνάσιον — καλὰ καλὰ δὲν ξέρω — καμιά πενηνταρὶα χρονῶν σήμερα, καὶ κάποτε χρημάτισε καὶ πολιτικὸς σύμβουλος στὸ Λιβόρνο, στὸ κόμμα τῶν σοσιαλιστῶν. Γιατὶ, ἂν ἀγαπᾷτε, ὁ νεολατίνος χρυσοστιχοπλάτης ποιητὴς αὐτός, εἶναι ὁπαδὸς τῆς μερκελῆς σοσιαλιστικῆς ἰδέας, ποὺ βλοῖνα καὶ μπροστὰ τρεχῶ θριαμβευτικὰ δρασκελίζοντας τὰ κάθε λογῆς ἐμπόδια. Ὁ Πάσκολης ἔγραψε καὶ ἓνα ὅσον ἡρωικὸν θάνατον τοῦ Φράντζο, Ἰταλοῦ ποὺ ἔπεσε θύμα γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἐπὶ ἐπιγράφεται τὸ ποίημα τοῦτο, καὶ ἓνας βιογράφος τοῦ Πάσκολη μᾶς πληροφορεῖ πὼς εἶναι μιὰ σελίδα ἀπὸ τίς ὥραιότερες ποὺ ἔχουνε γραφθῇ γιὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897.

Μολκταῦτα ὁ Πάσκολης, μᾶς εἶν' ἰδῶ πέρα ὀλό-τελα ἄγνωστος ποὺ μόνον ἡ δόξα τοῦ Δανούντσιου ἔχει φταῖει, ἓνα δὲ ποίημα τῆς παλληκαρίας ποιητῆς Ἀδὰς Νέγγρη, καὶ οἱ στίχοι τοῦ Στεκ-κίτη, κακῶς ὑπεβολικὰ πανηγυρισμένοι στὸν τόπον μας. Καὶ μὲ τὸ δίκιο μας. Γιατὶ γιὰ τὸν Πάσκολη, οὔτε στὴ Γαλλίᾳ ἀκόμα, — ἐκεῖ ποὺ προμηθεύμαστε — πολὺ φυσικὰ τίς μῶδες ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά καὶ τίς φιλολογικὰς μας γνωριμίας ἀπὸ τὴν ἄλλην, δὲν ἔγινε ὁ λόγος ποὺ ταιριάζει. Τοῦ Πάσκολη, ὅσο καὶ ἂν εἶναι ἡσυχὰ ἡ ζωὴ, ἀρχίσε τραγικά. Κακοῦργοι τοῦ δολοφονήσανε τὸν πατέρα, ὅταν εἴτανε παιδάκι, καὶ ἡ μάνα του, ὕστερ' ἀπὸ λίγο καιρὸ, μαρὰζωσε καὶ πέθανε, ἀφίοντάς τονε μικρὸν στὴν ὀρφάνια. Συχνὰ προβάλλουνε στὸ τραγοῦδι τοῦ Πάσκολη οἱ θλιβερὲς θύμησης τοῦτες. Νὰ καὶ ἓνα ποιηματάκι τοῦ πολὺ πρόχειρα ἰδῶ ριγμένο:

«Σκαλιστὸ πλάθω ἓνα χρυτὸ κουτάκι γιὰ νὰ θάψω μέσα του τὸν ἔρωτά μου.

«Εἶναι μιὰν ἱστορίαν λυπητερὴν ποὺ τὴ ζωγραφήσω στὴ δουλειά μου.

«Μιὰ φορὰ καὶ ἓναν καιρὸ εἴταν ἓνα παλληκάρι, ἓνας καθαλλιέρος. Κι ἀγαποῦσε μιὰ ξανθὴ νεράιδα.

«Ἐκατὸ χρόνια, τριγυριστὴς, μέσα σ' ἓνα σκοταδερὸν δάσος, τὴν ἀποζήτησε.

«Τὴν ἤρε. Μὰ μιὰ νύχτα τρομαχτικὴ ἓνας γκερεμὸς ἀνοίχτηκε κάτου ἀπὸ τὰ τρεμουλιασμένα πόδια του. Τότε, μὰ πολὺ ἄργα, τότε πόνεσε ἡ νεράιδα. Κατεβῆκε καὶ τὸν ἔθαψε.»

*

Λοιπὸν ὁ Πάσκολης αὐτὸς ἔβγαλε τώρα στὴ Μπολόνιαν καινούριον ἔργο. Τὰ πρῶτα κομμάτια ἓνός μεγάλου ἐθνικοῦ ἐπους ποὺ φιλοδοξεῖ νὰ χρίσῃ στὴν πατρίδα του. Τὸ τραγοῦδι τοῦ βασιλέως Enzo. Νὰ ὁ τίτλος του. Ὁ βασιλεὺς αὐτός, νόθο παιδί τοῦ αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας Φρίδε-ρίκου τοῦ Β, βασίλευε στὴ Σαρδηνίαν. Ἐξῆς ἀνάμεσα στὰ 1220 ἴσα μὲ τὰ 1272. Τὸ ἔπος τοῦ Πάσκολη, μᾶς φέρνει στὰ χρόνια τὰ μεσαιωνικά, σ' ἓναν κρίσιμο χαρακτηριστικὸν καιρὸ γιὰ τὸ τραγοῦδι τοῦ ποιητῆ, καὶ φέρνει, φαίνεται, τὴν εἰκόνα ἔχι τόσο τῆς μεσαιωνικῆς Ἰταλικῆς δόξας, — ἀλλὰ καὶ ὅπως θέλει μισοστόχαστα νὰ παρατηρήσῃ κάποιος, — τῆς Ἰταλικῆς ψυχῆς. Ὁ Πάσκολης βλέπει τὰ παλαιὰ μὲ μιὰ νιὰ ψυχὴ καὶ ξεχνᾷ τὸν πολιτισμὸ